

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Niceto Marcano Muguerza

*Eibar, Gipuzkoa
(1932)*

Aurkibidea

Biografia

Aita, Luis Marcano. Aitaren anaiak, besteak beste, Ángel eta Santiago. Guztiak oso ezagunak herritarren artean. Niceto 1952an hasi zen Alfa lanean, ofizina teknikoan. Marrazteko oso esku ona du; familiatik datorkio doai hau. Alfa lantegiak armagintzatik josteko makinara egindako jauzia eta ondorengo urratsak bereziki, oso ondo ezagutzen ditu. Hizlari oso ona, azalpen zehatz bezain sakonak ematen ditu antzinako Eibar eta Alfako lantegiaren inguruan.

Zintak

AB-284

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-07-16
- **Iraupena:** 94 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-285

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-07-27
- **Iraupena:** 67 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-286

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-11-06
- **Iraupena:** 82 min
- **Euskarria:** Hi8

AB-287

- **Proiektua:** Egoibarra - Eibartarren Ahotan
- **Elkarrizketatzailea(k):** Alberdi Bilbao, Itziar - Sarasua Aranberri, Asier
- **Data:** 2001-11-06
- **Iraupena:** 39 min
- **Euskarria:** Hi8
- **Kodifikatzailea:** Unamuno, Arianne

Pasarteak

1. Amañako igerilekua

- **Erref:** AB-284/002
- **Iraupena:** 0:00:39. **Hasi:** 00:00:46. **Bukatu:** 00:01:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Kaleak, plazak

Laburpena:

Amaña ingurua zelakoa zen. Gerra ostean birritan bete zuten Alfa osteko igerilekua. 1939-40 inguruan itxi zuten.

Transkripzioa

- Nik pentsatzen naban gerra aurrekua zala.
- Gerra aurrekua bai baiña gerra ostian be pare bat bidar edo bete eban. Bai.
- Hori ze eitten zan, gero? Frankismo denporan,ez?
- Eh?
- Frankismo denporan eitten zan pistinia?
- Bai.
- Bai, ez? Sanidade kontuak, ez?
- Ba itxiko eben ba berrogeixan edo hogeita hemeretzi xan o berrogeixan.
- Ta juaten ziñazian zuek?
- Gu txikinak giñan txikixak bai.
- Zu noizkua zara? Noiz jaixua?
- Ba exactamente republikako eguna, urtebetera.
- Ene...
- Ta gaiñetik Niceto izena.

2. Marcanotarren historia

- **Erref:** AB-284/003
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:01:25. **Bukatu:** 00:03:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939)
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ihes egin beharra
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

<p>Errepublikak aldarrikatu eta urtebetera jaio zen; horregatik jarri zioten Niceto izena. Aita eta Marcanotar guztiak sozialistak ziren. 1934ko urriko iraultzan parte hartu zuten eta gerra garaian jazarpena ezagutu zuten. Valentziara ihes egin behar izan zien aita. Ondoren Frantziara.</p>

Transkripzioa

- Zu noizkua zara? Noiz jaixua?
- Ba, esaktamente, Republikako eguna... urtebetera. Ta gaiñetikan Niceto izena, asike... Itxuria nere aittittan zera zan ipintzia Niceto. Klaro, Alcalá Zamora jeguan orduan ta... urtebetera jaixo nintzan ta, ba, "hau Niceto izan bihar da", ba, bueno... Niceto. Gero danak esaten deste /esateste/: "Hi

republikanua izango haiz", ta "Ni? Zegaittik ba?", "Joe, 14 de abril ta Niceto ta zera... republikanua derrigor izan bihar", "Bueno, bueno, lagaidak bakian".

- Boleto guztiak zekazuzen baiña, ez?

- Bai, baiña ba... Nik uste dot lehelengo pertsonia izan bihar dala ta gero gero politikua ba zoyer, baiña lehenengo personia ta aurrekuari be errespetau.

- Familixia zer zan republikanua edo?

- Nere aitta sozialistia, bai bueno anai guztiak. Anai guztiak horregaittik, klaro, errepublikako zerian urten ebenian be, oktubrian, hogeta hamalauan, ba, hor tartian ibili zian. Ta gero, ba, gerria urten ebanian, ba, pixkat persegiduta. Pixkat ez, asko. Ta aittan anaiak, Santi ta hau Angel, ba, afusillau ein zittuen. Ta nere aitta be persegiduta egon zan ta Valenziara ihes ein eben, ta gero handikan Toulouser. Ta han egon zan, ba, berrogeta bat arte edo.

- Ta gero bueltau ein zan Eibarrera?

- Bai, Eibarrera bueltau zan. Ta Eibarren be leheneguetan gaizki ikusitta ta larri. En fin... ta horregaittik ez eben eukitzen gogorik berba eitteko, zelan izan zian gauzak gerrako gauzak eta ez... nahixau eben ez berba eittia. Horregaittik ba detaille asko ez dakigu bihar dan moduan, zelan diran, baiña...

3. Ángel Marcanoren kanta

- **Erref:** AB-284/004
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:03:50. **Bukatu:** 00:06:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kantak » Bestelako kantak

Laburpena:

Marcanotarrak. Aitona Santander aldetik etorri zen Eibarrera. Ángel Marcanoren kanta nondik datorren. Egilea ezezaguna da.

4. Marcanotarrak marrazkilari onak izan dira beti

- **Erref:** AB-284/006
- **Iraupena:** 0:03:49. **Hasi:** 00:09:00. **Bukatu:** 00:12:49
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lanbideak » Artistak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak

Laburpena:

Familian marrazkigintzarako esku ona izan dute beti. Santik, Eibarko eliza aurrean kokatzen zen "Kontseju Zaharrean" marrazten erakusten zuen. Aitak bere kontura ikasi zuen. Aerografoaz tailerretarako marrazkiak egiten jardun zuen aitak gerraostean. Marrazketa industrialeko eskolak ematen laguntzen zion Nicetok aldatze kalean aitak zuen marrazki eskolan.

5. Luis Marcano marrazkilaria

- **Erref:** AB-284/007
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:12:49. **Bukatu:** 00:14:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra aurea » 1931-1936: II. Errepublika

Laburpena:

1934ko urriko iraultzaren ondorioz kartzela zigorra izan zuen aitak. Kartzelan zegoela, bertan zeuden eibartar bakoitzaren aurpegia marraztu zuen irudi bakar batean. Kartzelatik irtetea egokitu zitzaionean, aurpegi bakarra geratzen zitzaion marrazteko. Ia metro bateko marrazkia zela kontatzen du.

6. Alfaren hastapena eta bilakaera

- **Erref:** AB-284/010
- **Iraupena:** 0:04:28. **Hasi:** 00:17:51. **Bukatu:** 00:22:19
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

1952an hasi zen Niceto Alfan lanean. Gerra aurreko urteetan pistolak ekoizten ziren Alfan baina, gerra ostean, josteko makinak egiten hasi ziren pistolak egiteko baimenik gabe geratu zirelako. 1920an sortu zen lantegia. Blas Etxeberria eta Toribio Etxeberria izan ziren promotore. Produktzioaren dibertsifikatzea etorri zen gerraostean: fundizioa eta mikrofusioa sortu ziren hartan. Josteko makinaz gain, produktu-mota desberdin ugari ekoitzi zituela kontatzen du. Lambretta-ren %41aren jabe zen Alfa. Amaieran, osorik bereganatu zuela kontatzen du. Blas Etxeberriak, "Banco San Sebastian"-eko zuzendaria zenak, ekonomikoki laguntzen zuen Alfa.

7. Alfaren egoitza eta antolaketa

- **Erref:** AB-284/011
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:22:19. **Bukatu:** 00:23:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

Alfa lantegiaren egoitzari buruzko azalpenak. Igerilekua egon zen tokian, galdategia egin zen. Beste lokalaren ondoan zeuden etxeak erre egin ziren, eta lokal horren gainean beste 3 pisu jaso ziren. Galdategia; bulegoak. 1700 langile izan zituen garai batean.

8. Alfaren filosofia; gerra ondorengo egoera

- **Erref:** AB-284/012
- **Iraupena:** 0:02:25. **Hasi:** 00:23:20. **Bukatu:** 00:25:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura

Laburpena:

<p>Eibartarrei lana ematea zen helburua. Lana lortzeko baldintza akzioak izatea eskatzen zen: gutxienez 100.000 pezeta akziotan. Gerra aurreko urteetan kooperatiba moduan funtzionatzen zuen; S.A moduan ondoren. Gerra ostean nahiko arin hasi ziren berriz lanean: 1940. urte ingururako hasiak ziren josteko makinak egiten. Hala ere, gerraostean izan zen arazorik.</p>

9. Alfaren hazkundera 1950etik aurrera

- **Erref:** AB-284/014
- **Iraupena:** 0:04:00. **Hasi:** 00:26:33. **Bukatu:** 00:30:33
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

Laburpena:

<p>Alfaren handitzea buruz dihardu. Galdategia martxan jartzearekin batera sartu zen Niceto Alfari. Felipe Elkororekin batera egiten zituen Nicetok galdategirako proiektu berriak.1953ko maiatzan inauguratu zuten galdategia. Urte amaierarako, mikrofusioa. 1985ean, aluminio-mikrofusioa jarri zen martxan. Bulego berriak, 1959an egin ziren. Transferra, 1953aren bukaeran jarri zen. Transferraren funtzionamenduari buruzko azalpenak.</p>

10. Alfaren ekoizpena eta nora saltzen zen

- **Erref:** AB-284/015
- **Iraupena:** 0:07:03. **Hasi:** 00:30:33. **Bukatu:** 00:37:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Transferraren funtzionamenduari buruzko azalpenak. Sekulako aurrerapena zen sasoirako. Renault etxeak egin zien espresuki eta ikusmin handia pizten zuela dauka gogoan. Urtean 25.000 josteko makina inguru egiten zituzten. 1952. urtean, 800 langile inguru zeuden. Urteetara, 1.700 izatera iritsi ziren (1968-70 urteetan). 1973an krisia hasi zen. Sasoirik onena, 1960-73 bitartekoa izan zen. Gerraostean ere diru asko irabazi zen. Produizioaren %80a Espainian saltzen zen; gainontzekoa, Portugal, Italia, etab.

11. Alfaren itxura eta antolaketa

- **Erref:** AB-284/017
- **Iraupena:** 0:00:35. **Hasi:** 00:44:25. **Bukatu:** 00:45:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Lantegiaren produkzio garrantzitsuena, josteko makina; ondoren galtzairutegia. Azkenengo urteetan mekanizazioak ere indarra hartu zuen: pieza galdatu eta gero mekanizatu.

12. Alfako lanik gogorrena fundiziokoa

- **Erref:** AB-284/020
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:53:25. **Bukatu:** 00:55:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Lan gogorrena galdategikoa zen: hautsa, zarata... Lan hau gehienetan baserritarrek egiten zuten.

13. Alfak izen handia zuen

- **Erref:** AB-284/021
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 00:55:55. **Bukatu:** 00:59:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak

Laburpena:

Inguruko herrietatik (Berriz, Durango, Markina, e.a.) etortzen zen jendea peoi lana egitera. Alfak, gerra aurretik eta gerra ostean ere izen handia zuen (Alfistak..). Enpresa handia izateaz gain filosofia berezia ere bazuen. Gerora beste kooperatiba batzuk sortu ziren (Arrasatekoa, e.a.) baina planteamendua desberdina zen.

14. Alfa lantegiaren organigrama

- **Erref:** AB-284/022
- **Iraupena:** 0:02:50. **Hasi:** 00:59:00. **Bukatu:** 01:01:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Alfaren organigrama.

15. Alfaren lan soziala: denda, eskola, udalekuak...

- **Erref:** AB-284/023
- **Iraupena:** 0:04:55. **Hasi:** 01:01:50. **Bukatu:** 01:06:45
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Eskola, ekonomatoa. Ondarroan, "Harrigorri" udalekua (Alfako langileen umeendako). Ekonomatoa non zegoen; nola funtzionatzen zuen.

16. Eibarko lantegi handienak

- **Erref:** AB-284/025
- **Iraupena:** 0:01:43. **Hasi:** 01:08:40. **Bukatu:** 01:10:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Aisia » Taberna giroa

Laburpena:

Eibarko lantegi garrantzitsuenak: Alfa; GAC, BH, CIL, Orbea... Eskopetagintzan: Ugartetxea, Laurona... Sirena entzutearekin batera, langile guztiak lanetik irtetzen ziren. Ohitura izaten zen lanetik irten ondoren txikiteoa egitea; bazkaldu ondoren, "kafe konpletoa" hartzen zuten askok.

17. Lan-ordutegia; egutegia

- **Erref:** AB-284/026
- **Iraupena:** 0:03:11. **Hasi:** 01:10:23. **Bukatu:** 01:13:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Lantegiko ordutegia: 8:00-12:00 eta 14:00-18:30. "Sábado inglés"; ordutegi berria Alfari ipini zen lehenengoz. Beste lantegietan, 4-5 urtera. Urte batzutara, larunbat osoa jai. Oporrak.

18. Lehenago diru gutxiago eduki arren, giro hobea izaten zuten

- **Erref:** AB-284/027
- **Iraupena:** 0:04:56. **Hasi:** 01:13:34. **Bukatu:** 01:18:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Emakumeak lan-munduan (etxetik kanpo)

Laburpena:

Txikiteoa egiteko ohitura. "Usteze, domekia zala egun guztietan!". Giro polita egoten zen, guztiak elkarrekin, banaketarik gabe. Diru-kontuak. Urteak aurrera joan ahala, gauzak asko aldatu dira.

19. Alfa: zinema, liburutegia...

- **Erref:** AB-284/029
- **Iraupena:** 0:03:05. **Hasi:** 01:21:25. **Bukatu:** 01:24:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

<p>Alfa lantegiko eraikuntza berria zinea eta liburutegia jarri zituzten.</p>

20. Aitona, Amañako trenbideko "katapaza"

- **Erref:** AB-285/002
- **Iraupena:** 0:05:56. **Hasi:** 00:00:32. **Bukatu:** 00:06:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak
- Lanbideak » Trenbideko langileak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa

Laburpena:

Aitona, Jose Mugerza; izatez, mendarotarra. 1928-1930 inguruan etorri zen Eibarrera. Ermutik hasita Maltzagara arteko trenbidearen arduraduna zen. Amañan garai batean egon zen etxetxo berarentzat egindakoa zen. Niceto etxe hartan jaio zen. Trenaren inguruko azalpen interesgarriak eta umetako oroitzapenak. Amaren ama Alfa aurrean zegoen baserrikoa zen. Familiako kontuak.

21. Trenaren ibilbidea eta geltokiak

- **Erref:** AB-285/003
- **Iraupena:** 0:02:28. **Hasi:** 00:06:28. **Bukatu:** 00:08:56
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Herria, azpiegitura » Garraioak » Trenak

Laburpena:

Trenaren ibilbidea eta geltokiak. Maltzaga inportantea izan zen, hantxe elkartzen zirelako tren guztiak. Kantina ere bazegoen. Mekolalden, Bergara baino lehentxoago, Zumarragarako gurutzatzea egiten zuen trenak. Bergarako geltokiak.

22. Trenbideko etxea eta inguruko baserriak

- **Erref:** AB-285/005
- **Iraupena:** 0:01:58. **Hasi:** 00:16:44. **Bukatu:** 00:18:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Baserria » Baserriko bizimodua » Baserriaren historia eta kokalekua
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Lanbideak » Trenbideko langileak

Laburpena:

Trenbideko etxea 1971-1972 inguruan bota zuten. Ordura arte jendea bizi izan zen bertan. Bere aitonaren ostean, Eusebio Gorrotxategik izan zuen trenbidearen kargua. Amaña inguruan zeuden baserriak: "Kakalardokua" eta "Barrenengua" (argazkian identifikatzen ditu).

23. Amaña-Barrenengua ingurua; "tiro-pitxoia"

- **Erref:** AB-285/007
- **Iraupena:** 0:05:00. **Hasi:** 00:20:10. **Bukatu:** 00:25:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Armagintza
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Aisia » Kirola » Beste kirol batzuk

Laburpena:

<p>Amaña ingurua zelakoa zen. Amañatik Isasiraino ortuak. Baserriak: "Kakalardokua"; "Barrenengua"; "Torrekua"; "Kamiñokua"; "Otol-erdikua". Ingurua zelakoa zen. "Kamiñokua" baserriaren aldamenean futbol zelaia egon zen eta aurrean "tiro-pitxoia" (uso-tiroa). Gogoan ditu eskopeta-egileek antolatutako txapelketak. Nortzuk izaten ziren onenak. Arrateko "tiro-pitxoia" geroago egin zen.</p>

24. Amaña ingurua eta igerilekua

- **Erref:** AB-285/008
- **Iraupena:** 0:04:15. **Hasi:** 00:25:10. **Bukatu:** 00:29:25
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Bainuak, errekek eta uretako jolasak
- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Osasun-zentroak
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Auzoak
- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Herriaren nortasuna

Laburpena:

<p>Amañako igerilekuaren aldamenean parke txiki bat zegoen. Igerilekua zelakoa zen. Gogoan du harea ere ekarri zutela trenez, hondartza antzekoa egiteko. Itxi zutenean, belar antzekoa geratu zen eta futbolean aritzen ziren. Inguruko herrietan ez zegoen horrelakorik. Eibarrek beti izan du gauzak egiteko gogoia. Ospitala.</p>

25. Gerra ondorengo egoera: euskararen erabilera; gosea

- **Erref:** AB-285/010
- **Iraupena:** 0:03:49. **Hasi:** 00:33:51. **Bukatu:** 00:37:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Euskara eta politika
- Euskara » Euskararen egoera
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Herria, azpiegitura » Herri-antolaketa » Eraikuntzak eta azpiegiturak

Laburpena:

Euskaraz-erdaraz hitz egitearen inguruko azalpenak. Kanpotik etorritako jendea. Gerra ostean, euskararen kontrako jarrerak. Errazionamendua. "Regiones Devastadas". Erreka.

26. Umetako jolasak eta bihurrikeriak

- **Erref:** AB-285/012
- **Iraupena:** 0:02:30. **Hasi:** 00:39:00. **Bukatu:** 00:41:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak
- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Umetako kontuak

Laburpena:

Umetan egindako bihurrikeriak: mendira sagar-lapurretara. Lindarira joaten ziren sarri. Jolasak: goitibeherak; futbola; kateka. Haizezkoarekin txoritan ere egiten zuten batzuetan.

27. Frontoi Zaharreko eskola; Armeria Eskolara praka luzeekin

- **Erref:** AB-285/013
- **Iraupena:** 0:01:01. **Hasi:** 00:41:30. **Bukatu:** 00:42:31
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu
- Ohiturak eta bizimodua » Jantzi eta orraztu » Arropa eta oinetakoak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak

Laburpena:

<p>Frontoi Zaharreko eskolara joaten zen, sarritan gogoz kontra. Orduko maisuak gogorak ziren. Jesusa Arregirekin klase partikularrak hartu zituen, Armeria Eskolarako prestatzeko. 13 urterekin Armeria Eskolara praka luzeekin

eta "gizon" eginda. 15-16 urtera arte ez zen janzten praka luzerik; ordura arte erdibidekoak janzten ziren: "bonbatxuak".</p>

28. Eibarko industria eta Armeria Eskola

- **Erref:** AB-285/014
- **Iraupena:** 0:05:09. **Hasi:** 00:42:31. **Bukatu:** 00:47:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Goi mailako ikasketak

Laburpena:

Armeria Eskola. Jendea ondo prestatuta irten izan da bertatik. Tailerrak sortzeko ilusioa. Eibarko tailer gehienak hutsetik hasitakoak. Industria Eibarren gerra osteko urteetan. Industriadako eta armagintzarako sasoi ona. Denak balio zuen, dena saltzen zen. Asmatzaileak ere baziren, Ibacetatarak, adibidez. Helmholtz markako organoak asmatu zituzten. Telebistak ere egiten zituzten.

29. Enpresa asko kanpora, leku faltagatik

- **Erref:** AB-285/015
- **Iraupena:** 0:03:08. **Hasi:** 00:47:40. **Bukatu:** 00:50:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Langileen arteko harremana eta langile-mugimenduak
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Krisi industrialak

Laburpena:

<p>Eibarren handitzeko lekurik ez eta enpresa asko kanpora joan ziren: Gasteizera, Durangora, Berrizera... Kanpora joandako enpresak. Krisi sasoia 1973 inguruan. Orduan hasi zen industriaren beherakada.</p>

30. Alfa: armagintzatik josteko makinara

- **Erref:** AB-286/006
- **Iraupena:** 0:02:29. **Hasi:** 00:17:03. **Bukatu:** 00:19:32
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Alfa lantegia, armagintzatik josteko makinara. Gerra ondorengo urteetan, Alfari ez zioten baimenik eman pistolak egiteko. Bulego tekniko bat martxan jarri zen, josteko makinak diseinatzeko, hobetzeko, modelo berriak

ateratzeko... "Oficina Técnica de Ensayos". Hasieran modelo bi zeuden bakarrik. Gero modelo industrial bat ere egiten hasi ziren. Armagintzatik josteko makinara pasatzeko, makinak berritu egin behar izan ziren.

31. Alfako mekanizatuaren prozesua

- **Erref:** AB-286/007
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:19:32. **Bukatu:** 00:21:04
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Denborarekin gauzak automatizatzen joan ziren Alfa lantegian. "Unidades de Mecanizado". Transferrarekin buruari eta plakari 36 operazio inguru egiteko aukera zegoen. Lehen 36 langilek egiten zutena, gero, bik egiten zuten. Produkzioa gehitu zen. Lantegian erabiltzen ziren makina asko bertan diseinatutakoak ziren.

32. Alfak aspaldi jarri zuen martxan I+D

- **Erref:** AB-286/009
- **Iraupena:** 0:00:26. **Hasi:** 00:22:10. **Bukatu:** 00:22:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

I+D eta kontu horiek guztiak Alfak aspaldi jarri zituela martxan dio. Gauzak asmatzeko gaitasuna.

33. Alfaren egitura 1950 inguruan; galdategiaren inaugurazioa

- **Erref:** AB-286/011
- **Iraupena:** 0:06:18. **Hasi:** 00:24:12. **Bukatu:** 00:30:30
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Ibilgailu-industria
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Ohiturak eta bizimodua » Erlijioa » Elizarekin lotutako pertsonak

Laburpena:

Alfako galdategia 1953an ireki zen. Alfa hiru zati handitan banatzen zen: josteko makina, galdategia eta mikrofusioa. Galdategia egin aurretik Elorrioko "La industrial cerrajera"tik eta Bidebarrieta kalean zegoen Irustatarren "Fundiciones Estrella"tik ekartzen ziren piezak. Galdategiaren inauguraziora (maiatzaren 30ean) Andreu obispoa joan zen. Hasieran josteko makinentzako

piezak egiten zituzten, baina gerora kanporako ere egiten zituzten, batez ere kotxeentzat. Zer pieza gehiago egiten zituzten.

34. Alfako galdategia; kubilotea eta labeak

- **Erref:** AB-286/013
- **Iraupena:** 0:03:40. **Hasi:** 00:30:38. **Bukatu:** 00:34:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

Alfa lantegiko galdategian, hasieran, burdina bakarrik laminatzen zen (burdinurtua). Gero dibertsifikatzen joan zen. Kubilotea; zelakoa den esplikatu du. Labe elektrikoak etorri ziren geroxeago, Lambretta lantegirako piezak egiteko (aleazio desberdina behar izaten zuten). Labe elektrikoaren eta kubilotearen arteko desberdintasuna; kubilotea, fundizio normalerako erabiltzen da; "fundición laminar"; labeetan aleazioak egiten dira. Labeko burdina, garestiagoa. Kubiloterako lingote arrunta, txatarra, kokea eta kareharria. Harria "eskoria" (zepa) batzeko erabiltzen zen. Burdina Bilboko Labe Garaietatik ekartzen zuten.

35. Galdategiko prozesua I

- **Erref:** AB-286/015
- **Iraupena:** 0:04:26. **Hasi:** 00:35:16. **Bukatu:** 00:39:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Galdategiko prozesua azaltzen du, Alfako galdategiko argazki zaharren laguntzaz. Moldatzeko plaka eta kaxa. Nola prentsatzzen zen. Harea; sobratzen zen harea berrerabili egiten zen. Bi "karrusel" zeuden, bat kaxa txikientzat eta bestea handientzat. Bakoitzean zer pieza egiten zen. Kubilotetik burdina urtua koilara handi batzuetara ateratzen zen eta moldeetara bota ("kolau").

36. Alfako galdategia

- **Erref:** AB-286/016
- **Iraupena:** 0:04:45. **Hasi:** 00:39:42. **Bukatu:** 00:44:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debarrenen lantegiak

Laburpena:

Alfako galdategian 80-100 molde egiten zituzten orduan. 30 tonatik gora funditzen zituzten. Nahastean egiten zituzten josteko makinentzat piezak eta kanporakoak (kotxeentzakoak, adibidez). Baina, horretarako, une horretan zerabilten burdinak denentzat balio behar. Esaterako, disko-balaztak egiteko, burdina arruntak ez zuen balio. Halakoetarako, aleazio berezietarako, labeak ekarri ziren. Galdategiaren inguruko azalpenak. Akatsak non sor zitezkeen. Harea berezia izaten zen eta Lemoa ingurutik ekartzen zuten.

37. Galdategiko prozesua II

- **Erref:** AB-286/017
- **Iraupena:** 0:04:21. **Hasi:** 00:44:27. **Bukatu:** 00:48:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Galdategiko prozesua azaltzen du, Alfako galdategiko argazki zaharren laguntzaz. Moldeatu; kaxak lotu; funditu; kaxak bueltan etortzen ziren, eta beste aldean "desmoldeua" egiten zen. Bibragailu bat zegoen; piezak parrila gainean laga eta harea azpiko zintara botatzen zuen. Piezak alde batetik eta harea bestetik, "tolbetara". Funditu eta gero, oraindik ezin da desmuntatu, baina bueltan bai (burdina gogortutakoan). Piezak garbitu egiten ziren (harea gelditzen da) "granalladora" batzuekin. Handik "rebarbaura" (bizar-kentzera) pasatzen ziren. Eskuz egiten zen. Handik kontrolera pasatzen ziren piezak. Gaizki irteten zirenak berriz kubilotea.

38. Alfako galdategia; bi kubilote txandaka lanean

- **Erref:** AB-286/018
- **Iraupena:** 0:04:02. **Hasi:** 00:48:48. **Bukatu:** 00:52:50
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Alfako galdategiaren inguruko azalpenak. Kubilotean lau behargin gutxienez. Bi kubilote zeuden, txandaka lanean: egun batean bata eta hurrengoan bestea. Bero handiarekin burdina dilatatu egiten zen eta, hozterakoan, kubilotea zartatu. Hurrengo egunerako prest jartzeko, behargin bat barrura sartzen zen kubilotea "partxeatzera". Kubiloteak buelta guztian harri erregogorra ("refraktarixua") edukitzen zuen. Indukziozko labeetan (elektrikoetan) ez zen halakorik gertatzen, gau eta egun martxan egoten ziren eta. Labe bien funtzionamendua.

39. Alfako galdategia; kubilotearen inguruko azalpenak

- **Erref:** AB-286/019
- **Iraupena:** 0:04:45. **Hasi:** 00:52:50. **Bukatu:** 00:57:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Alfako galdategiaren inguruko azalpenak. Kubilotea kokearekin berotzen zen eta gero pixkanaka botatzen ziren burdina lingoteak eta txarto irtendako piezak. Lingoteak 4-5 kilokoak. Eskuz betetzen zen kubilotea; dena goitik botatzen zen (burdina, kareharria...). Irteera bat zeukan zeparentzat ("eskorixiandako"). Nola ateratzen zen. Kubilotetik burdina urtua 200 kiloko koilara handietara; handik moldaketa kaxetara. Koilarak materia erregogorrarekin babestuta egoten ziren, burdinurtua ez hozteko. Kaxekin arazoren bat bazegoen, koilaratik bazter batera botatzen zen burdina. Bestela, lingote-ontzietara.

40. Galdategian hiru lan mota; arropa eta babesgarriak; arriskuak

- **Erref:** AB-286/020
- **Iraupena:** 0:05:20. **Hasi:** 00:57:35. **Bukatu:** 01:02:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-baldintzak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Alfako galdategiaren inguruko azalpenak. Behar oso gogorra zen. Hiru behargin mota: "moldeadoriak", "koladoriak" eta "desmoldeokuak". Desmoldekatze lana zen txarrenetakoa (zarata, hautsa...). Lanerako eskularruak, amantala, polainak (larruzko bereziak) eta botak erabiltzen zituzten. Belarriak babestekoekin eztabaida handia egon zen, zarata handiarekin lan egiten zuten eta. Kubilotearen arriskua: lantzean behin leherketa txikiren bat. Zepa ("eskorixia") nola ateratzen zen kubilotetik eta labe elektrikoetatik. Labe elektrikoetan askoz gutxiago egiten zen. Harria botatzen zen kubilotera, zepa batzeko.

41. Plaken diseinua; zailena "matxuak" (arrak) diseinatzea

- **Erref:** AB-286/021
- **Iraupena:** 0:03:10. **Hasi:** 01:02:55. **Bukatu:** 01:06:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Felipe Elkorok eta Nicetok berak egin zituzten josteko makinaren plaken diseinuak. Erantzukizun handiko beharra. Plaka gaizki diseinatuta bazegoen, piezak ez zuen ezertarako balio. Zelan hasi ziren. Gaitzena "cajas de macho" diseinatzea (margotzen hasten da, azalpenak hobeto ulertu ahal izateko). "Cajas de macho" arrak ("matxuak") egiteko negatibo bat dira. Alderantziz begiratu behar da. Arrak piezak erdian zuloa eduki dezan beharrezkoak ziren; bestela, pieza osoa burdinaz betetzen da.

42. "Matxuen" (arren) diseinua I

- **Erref:** AB-286/022
- **Iraupena:** 0:04:43. **Hasi:** 01:06:05. **Bukatu:** 01:10:48
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

Laburpena:

Alfako piezen diseinua egiten zuen. Marrazkiak eginez, "matxo" edo arren diseinuaren inguruko azalpenak ematen ditu. Portadak egiten ziren, arrak moldean asentatzeko. "Caja de machos" diseinatzea zen zailena, arra behar bezala irteteko, marrazkia alderantziz egin behar zelako (negatiboa).

43. "Matxuen" (arren) diseinua II

- **Erref:** AB-286/023
- **Iraupena:** 0:03:56. **Hasi:** 01:10:48. **Bukatu:** 01:14:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Alfako piezen diseinua egiten zuen. Marrazkiak eginez, "matxo" edo arren diseinuaren inguruko azalpenak ematen ditu. Dena ondo neurtuta diseinatu behar zen. "Kontrakziñuak" ipini behar izaten ziren "caja de machos" diseinatzerakoan, burdina, hozten denean, uzurtu egiten dela kontuan izanda. Piezaren erdiko arra kendu egiten zen gero. Ar hori hareazkoa izaten zen, baina harea berezia, gogorragoa.

44. Piezen diseinua; arrak; galdatzea

- **Erref:** AB-286/024
- **Iraupena:** 0:03:50. **Hasi:** 01:14:44. **Bukatu:** 01:18:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Marraski bidez, piezen diseinuaren eta galdategiko lanen inguruko azalpenak ematen ditu. Pieza galdatzeko, inbutua; kanal batzuetatik pieza burdinaz betetzen zen. Pieza handia zenean, burdina 2-3 lekutatik. Arra desmoldekatzean kentzen da. Pieza bakoitzerako ar bat.

45. Alfa; handitzeko ilusioa

- **Erref:** AB-286/025
- **Iraupena:** 0:02:36. **Hasi:** 01:18:34. **Bukatu:** 01:21:10
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ekonomia eta industria » Industria motak » Fundizioa
- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Zelan hasi ziren Alfako galdategiko diseinuak egiten. Handitzeko ilusioa. Gehiena bertan egiten zuten. Fundizioko beharginak. Gero errelebo bi sartu ziren, eta labeetan hiru errelebo (indukzioko labeetan).

46. Alfa: burdina eta harearen probetak

- **Erref:** AB-287/002
- **Iraupena:** 0:02:15. **Hasi:** 00:02:00. **Bukatu:** 00:04:15
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Argazki zahar bati begira azalpen batzuk ematen ditu. Burdinaren eta harearen probetak egiten zituzten laborategian, ezaugarriak zehazteko.

47. Alfa: mikrofusioa zer den

- **Erref:** AB-287/003
- **Iraupena:** 0:06:40. **Hasi:** 00:04:15. **Bukatu:** 00:10:55
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Mikrofusioa zer den eta non egiten zuten azaltzen du.

48. Alfa: moldea zelan egiten zen

- **Erref:** AB-287/005
- **Iraupena:** 0:04:03. **Hasi:** 00:13:40. **Bukatu:** 00:17:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Mekanizatu eta gero, muntatu egiten zituzten. Marrazki bat egiten du, moldea zelan egiten zen azaltzeko.

49. Alfa: sukaldeetako parrilak

- **Erref:** AB-287/006
- **Iraupena:** 0:02:17. **Hasi:** 00:17:43. **Bukatu:** 00:20:00
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Sukaldeetako parrilak egiten hasi ziren, josteko makina mekanikoetatik elektrikoak egitera pasatu zirenean.

50. Alfa: galdaketa motak

- **Erref:** AB-287/008
- **Iraupena:** 0:01:46. **Hasi:** 00:20:49. **Bukatu:** 00:22:35
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Galdaketa motei buruzko azalpenak ematen ditu, liburu bat eskuetan duela.

51. Alfa: prentsaketa prozesua

- **Erref:** AB-287/009
- **Iraupena:** 0:06:52. **Hasi:** 00:22:35. **Bukatu:** 00:29:27
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak
- Ekonomia eta industria » Lan-prozesuak

Laburpena:

Prentsaketa zelan egiten zuten azaltzen du, marrazten duen bitartean.

52. Alfa lantegiaren atalak

- **Erref:** AB-287/012
- **Iraupena:** 0:01:00. **Hasi:** 00:36:18. **Bukatu:** 00:37:18
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Lantegiak » Ekonomia eta industria » Gipuzkoako lantegiak » Debabarreneko lantegiak

Laburpena:

Alfan zeuden lan-prozesuak eta eremuak izendatu eta kokatzen ditu.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-08-15

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com